

**Zakres wiedzy i umiejętności oraz wykaz literatury etapu szkolnego
Wojewódzkiego Konkursu Przedmiotowego z Języka Polskiego
dla uczniów Szkoły Podstawowej im. Gustawa Morcinka
w Poczesnej
w roku szkolnym 2025/2026**

I. Obszary umiejętności:

1. Czytanie ze zrozumieniem różnych tekstów kultury.
2. Analiza i interpretacja utworów literackich oraz innych tekstów kultury z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Wykorzystywanie podstawowej wiedzy o języku, znajomość pojęć oraz terminów służących opisywaniu języka i komunikowania się ludzi.
4. Tworzenie wypowiedzi pisemnej na określony temat.
5. Umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.
6. Wykorzystywanie elementów retoryki do tworzenia wypowiedzi pisemnych.

Do szkolnego etapu konkursu obowiązują wiadomości i umiejętności wynikające z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (II etap edukacyjny w zakresie języka polskiego) – *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej* oraz wiadomości i umiejętności wykraczające poza podstawę programową ujęte w poniższym wykazie treści, w szczególności:

II. Treści kształcenia:

Uczeń

- 1) określa:
 - a) tematykę oraz problematykę utworu;
 - b) nadawcę i odbiorcę (adresata) wypowiedzi;
- 2) rozpoznaje cechy:
 - a) epiki oraz liryki;
 - b) dialogu, opowiadania, opisu;
 - c) mitu, powieści sensacyjnej i kryminalnej, opowiadania, dziennika, pamiętnika;
- 3) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);
- 4) analizuje i interpretuje teksty literackie oraz inne teksty kultury, w tym ikoniczne (np.: obraz, plakat, rzeźba, grafika);
- 5) identyfikuje tekst jako komunikat; rozróżnia typy tekstów: informacyjny, publicystyczny, ikoniczny, reklamowy;
- 6) wyróżnia elementy świata przedstawionego w utworze, w tym: zdarzenia, sytuacje, wątki (główne, poboczne), postacie (pierwszoplanowe, drugoplanowe, epizodyczne), określa czas

i miejsce przedstawionych zdarzeń, wskazuje zależności między zdarzeniami;

7) odróżnia informacje o faktach od opinii;

8) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty pod względem treści i formy;

9) wyodrębnia obrazy poetyckie w utworach lirycznych;

10) charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu (podmiot liryczny), narratora, bohaterów;

11) rozpoznaje metaforę, ożywienie, uosobienie, porównanie, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, powtórzenie, anaforę, pytanie retoryczne oraz określa ich funkcje;

12) rozpoznaje fikcję literacką; rozróżnia elementy realistyczne i fantastyczne w utworach;

13) określa funkcje elementów konstrukcyjnych utworu literackiego, w tym: tytułu, podtytułu, motta, puenty;

14) wskazuje w utworach literackich elementy budowy akcji: ekspozycję, zawiązanie akcji, rozwój akcji, punkt kulminacyjny, rozwiązanie akcji;

15) wskazuje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym: wers, rym, strofę, refren;

16) rozróżnia wiersz biały od rymowanego;

17) rozróżnia synonimy, antonimy, rozumie ich funkcje w tekście i stosuje je we własnych wypowiedziach;

18) rozpoznaje w tekście literackim symbol, alegorię i określa ich funkcje;

19) zna i stosuje związki frazeologiczne związane z wybranymi mitami;

20) rozumie, na czym polega etykieta językowa i stosuje jej zasady;

21) wykorzystuje wiedzę o języku:

a) rozpoznaje wypowiedzenia oznajmujące, pytające, rozkazujące;

b) rozpoznaje zdania pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte, zdania złożone, równoważniki zdania, zdania bezpodmiotowe;

c) buduje wskazane w punktach 21a) oraz 21b) wypowiedzenia i je przekształca;

d) wskazuje i tworzy różne typy podmiotu i orzeczenia, przydawki, dopełnienia i okolicznika;

e) rozróżnia odmienne i nieodmienne części mowy;

f) rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu, trybu, strony i rodzaju gramatycznego odmiennej części mowy i określa ich funkcje w wypowiedzi;

g) stopniuje przymiotniki i przysłówki;

h) oddziela temat fleksyjny od końcówki;

i) wskazuje oboczności oraz tematy oboczne w odmianie rzeczownika;

j) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennej;

- k) odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, rozpoznaje nieosobowe formy czasownika (zakończone na -no, -to, bezokoliczniki, konstrukcje z „się”);
- l) rozumie znaczenie oraz funkcje czasowników osobowych i nieosobowych;
- ł) rozpoznaje imiesłowy przymiotnikowe czynne i bierne, tworzy je oraz określa ich funkcje w tekście;
- m) poprawnie używa czasowników w trybach: orzekającym, przypuszczającym oraz rozkazującym;
- n) stosuje konstrukcję stron czynnej oraz biernej czasownika, przekształca czasowniki ze strony czynnej na bierną i odwrotnie odpowiednio do celu oraz intencji wypowiedzi;
- o) wskazuje w wyrazie głoski, litery i sylaby;
- p) rozpoznaje rodzinę wyrazów, tworzy wyrazy pochodne;
- r) rozpoznaje rodzaje skrótowców i skrótów wyrazowych oraz stosuje je w praktyce;

22) tworzy wypowiedź pisemną w następujących formach gatunkowych:

- a) opowiadanie;
- b) opis;
- c) list prywatny i oficjalny;
- d) ogłoszenie;
- e) podziękowania;
- f) gratulacje;
- g) zaproszenie;
- h) przemówienie;
- i) sprawozdanie;
- j) pamiętnik, dziennik;
- k) charakterystyka postaci;
- l) notatka w różnej formie (np. notatka encyklopedyczna, plan);

23) formułuje tezę, dobiera argumenty, układa kontrargumenty, uzasadnia swoje stanowisko;

24) sporządza odtwórcze i twórcze plany ramowy oraz szczegółowy;

25) zna zasady budowania akapitów i stosuje je, tworząc wypowiedź pisemną;

26) stosuje środki językowe wzbogacające styl wypowiedzi, rozpoznaje je i nazywa, np.: porównania, funkcjonalne powtórzenia, wyolbrzymienia;

27) zna i stosuje reguły ortografii oraz interpunkcji;

28) korzysta ze słowników: ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, synonimów, frazeologicznego, encyklopedii oraz wyszukuje informacje w Internecie.

III. Literatura i inne teksty kultury:

1. Podręczniki do języka polskiego ustalone na II etap edukacyjny i inne dostępne źródła.
2. Juliusz Słowacki, „Balladyna”.
3. Adam Mickiewicz, „Pan Tadeusz” księga II i X.
4. Mit o Orfeuszu i Eurydyce.
5. A. de Saint – Exupery, „Mały Książę”.